

Ndikimi i ndërkombëtarëve nëpërmjet organizatave jofitimprurëse në procesin e zhvillimit

Blerta Picari*

***Abstrakt.** Qëllimi i kësaj eseje është të shqyrtojë ndikimin që kanë pasur organizatat joqeveritare/jofitimprurëse (OJQ/OJF) në procesin e demokratizimit të vendit, sikurse dhe burimet e tyre të vetme të financimit, donatorët e huaj dhe politikat e tyre në lidhje me sektorin e OJF-ve në Shqipëri. Për të paraqitur një panoramë sa më të plotë është analizuar dhe mjedisi i brendshëm i vetë këtyre organizatave sikurse dhe marrëdhëniet e tyre me njëra-tjetrën, me qeverinë dhe me publikun. Analiza e kryer nxjerr në pah tezën se OJF-të në Shqipëri nuk janë krijuar dhe nuk funksionojnë në një mjedis të jashtëm dhe të brendshëm demokratik dhe si rrjedhojë nuk kanë ndikuar pozitivisht në procesin e zhvillimit dhe demokratizimit të vendit. Ndryshimet e bëra kanë qenë sporadike, pasi ka munguar një bashkërendim i veprimtarive të tyre për të arritur një zhvillim në rritje dhe uniform.*

Tranzicioni është gjithashtu një biznes dhe me gjithë shpërdorimin, mungesën e efikasitetit dhe mistifikimin që e shoqëron, është e qartë që ka një sasi të bollshme përfitimi.

(Sampson, 1996:128)

Tranzicioni si mënyrë e të jetuarit është brendësuar nga popullsia shqiptare si pjesë e pandashme e ekzistencës që nga rënia e diktaturës komuniste. Vetë ky term nënkupton procesin e zhvillimit që ndodh për t'u "integruar" në botën perëndimore dhe ekonominë botërore, për t'u pranuar më në fund si pjesë e saj. Pritja e vazhdueshme për t'u "integruar" ka pasur karakteristikat e saj, por qëllimi i kësaj eseje është të shqyrtojë ndikimin që kanë pasur organizatat joqeveritare/jofitimprurëse (OJQ/OJF) të shoqërisë civile në procesin e demokratizimit të vendit sikurse dhe burimet e tyre të vetme të financimit, donatorët e huaj dhe politikat e tyre në lidhje me sektorin e OJF-ve në Shqipëri. Shoqëria civile përbëhet nga dy nivele. I pari përbën mundësinë e njerëzve për t'u bashkuar me vullnet të lirë në shoqata për qëllime të veçanta, ndërsa i dyti mbështetet në gatishmërinë e njerëzve (individë apo grupe) për të kritikuar në mënyrë të pavarur ushtrimin e pushtetit të qeverisë, partive, biznesit, institucioneve fetare si dhe të shprehin opinionet e tyre të pavarura mbi politikat e ndërmarra. Shoqëria civile është e rëndësishme, pasi është e domosdoshme në funksionimin e një shoqërie të lirë e demokratike (Clunies-Ross&Sudar ed., 1998:140). Ekzistenca e një shoqërie civile funksionale mundëson që zërat e grupeve të caktuara, të nënpërfaqësuar, si p.sh. pakicat, gratë, fëmijët, etj., të kenë

---

* Blerta Picari ka mbaruar studimet universitare në Shtetet e Bashkuara për Shkenca Politike dhe Menaxhim Biznesi. Ajo ka përfunduar gjithashtu një Master për Zhvillim Ndërkombëtar pranë Universitetit të Bolonjës në Itali. Blerta ka punuar në organizata jofitimprurëse në Shtetet e Bashkuara dhe në Shqipëri. Që prej dy vjetësh ajo është pedagoge e brendshme në Seksionin e Shkencave Politike pranë Fakultetit të Shkencave Sociale në Universitetin e Tiranës.

mundësi të dëgjohen dhe të organizohen vetë në shoqata biznesi apo në interes të të rinjve, fëmijëve, grave, etj., në OJF, të cilat do të kryenin rolin e ndërmjetësuesit në përfaqësim. Duhet theksuar se shoqëria civile është teorizim dhe praktikë perëndimore duke iu referuar një sistemi të veçantë njohurish, praktikash dhe konstruktesh shoqërore që mishërojnë modelin liberal-individualist dhe përvetësimi kulturor i këtij koncepti në vendet joperëndimore ka mundësi të kthehet në një qëllim për të “importuar një model të politizuar, të stabilizuar, hegjemon të një shoqërie (më) të qytetëruar ku askush nuk vlerësohet si i tillë” (Mai, 1999:207).

Metodologjia bazë e përdorur ka qenë hulumtimi në literaturë duke u bazuar në artikuj, raporte dhe intervista të kryera më parë mbi këtë çështje gjatë eksperiencës personale si pjesëtare e shoqërisë civile. Është e rëndësishme të theksohet se për sa i përket vlerësimit të ecurisë së OJF-ve në Shqipëri ekziston një literaturë tepër e ngushtë dhe përveç disa vlerësimeve individuale, nuk ka pasur raporte të thelluara mbi punën e kryer prej tyre gjatë këtyre viteve. Ky ka qenë problemi kryesor në shkrimin e kësaj eseje. Kriteret me të cilat analizohet ndikimi i OJF-ve në Shqipëri bazohet në disa tregues kyç të tyre, siç janë: mjedisi ku operojnë, kapaciteti i organizatës, qëndrueshmëria financiare, funksionimi në rrjete dhe grupe presioni, shërbimet e ofruara sikurse dhe imazhi që i përcillet publikut (The 2005 NGO Sustainability Index, 2006: 40). Analiza e kryer më poshtë nxjerr në pah tezën se OJF-të në Shqipëri nuk janë krijuar dhe nuk funksionojnë në një mjedis të jashtëm dhe të brendshëm demokratik dhe si rrjedhojë nuk kanë ndikuar pozitivisht në procesin e zhvillimit dhe demokratizimit të vendit. Ndryshimet e bëra kanë qenë sporadike, pasi ka munguar një bashkërendim i veprimtarive të tyre për të arritur një zhvillim në rritje dhe uniform.

Në mënyrë që të bëhet një analizë sa më objektive, është parë e rëndësishme që të trajtohen të gjithë faktorët ndikues dhe të mos shihet problemi vetëm nga mangësitë e modeleve të zhvillimit të sjella nga donatorët e huaj. Përgjatë esesë, trajtohet çështja duke i parë OJF-të të ndikuara nga mjedisi i jashtëm që ndahet në disa fusha: OJF-të si njësi të ndikuara dhe të ndjeshme ndaj politikave të donatorëve sikurse dhe si njësi ndikuese ku përfituesi është publiku; së dyti, ndikimi në procesin e demokratizimit vjen dhe nëpërmjet shembullit personal të vetë OJF-ve, nëpërmjet nivelit të demokratizimit të brendshëm të organizatave, nga i cili duhet të fillojë ndryshimi dhe që tregohet nëpërmjet transparencës financiare, përfshirjes së anëtarëve në procesin e vendimmarrjes dhe të përfaqësimit në publik. Për më tej ato janë analizuar dhe në marrëdhënie me njëra-tjetrën dhe me qeverinë. Këto nivele ndikimi janë ndërthurur ngushtë me njëri-tjetrin duke i dhënë formë situatës së sotme.

OJF-të dhe donatorët e huaj

Procesi i zhvillimit (me këtë term i referohem periudhës së tranzicionit) në Shqipëri ashtu si dhe në çdo vend tjetër të Evropës Lindore dhe Qendrore është shoqëruar me hapjen e ekonomisë dhe “demokratizimin” e institucioneve dhe shoqërisë me ndihmën e shprehur nëpërmjet huave dhe fondeve të organizatave ndërkombëtare si Banka Botërore, Fondi Monetar Ndërkombëtar, Fondacioni Soros, Programi i Zhvillimit i Kombeve të Bashkuara, Bashkimi Evropian, etj.

Qëllimi i fondeve të dhëna nga organizatat ndërkombëtare ka qenë zhvillimi i OJF-ve dhe i qëndrueshmërisë së tyre në Shqipëri, pavarësisht nëse kanë mundur ta përmbushin atë apo jo. Po të mos kishin qenë donatorët e huaj, në Shqipëri do të kishte një numër shumë të kufizuar OJF-sh, pasi kanë qenë donatorët që kanë mbështetur financiarisht pjesën më të madhe të tyre. Shuma të konsiderueshme parash janë derdhur në vend me idenë se vendet në zhvillim kanë

nevojë për ndihmë financiare sikurse dhe për modelet dhe ekspertizën e organizatës që i transmeton ato (Stiglitz, 2003: 22-35). Kjo ndodh për shkak se vetë organizatat ndërkombëtare përfitojnë nga nevoja për zhvillim dhe procesi i tejzgjatur i tranzicionit pasi në to punësohet një numër i tepërt burokratësh të niveleve të ndryshme, blihen teknologjitë më të fundit dhe udhëtohet nëpër vendet më ekzotike të planetit (Sampson, 1996: 141). Zhvillimi, si proces, si për vendet e pazhvilluara edhe për ato të zhvilluara, është një cikël ndërveprimesh bankare me qëllimin për të qenë fitimprurës për të dyja palët. Por që një gjë e tillë të funksionojë duhet që të dyja palët të investojnë sipas kushteve të tyre për të vjelë përfitimet (Stiglitz, 2003:34). Mirëpo përfitimi i ndërsjellë nuk është arritur në Shqipëri, ku është krijuar një varësi ndaj donatorëve të huaj (The 2005 NGO Sustainability Index, 2006: 41) në mungesë të mbështetjes financiare të qeverisë qendrore dhe vendore për shërbimet që ofrojnë OJF-të. Donatorët kanë vazhduar të japin para dhe të huazojnë vazhdimisht ekspertët e tyre, dhe jo të përqendrohen në përmirësimin e kapitalit njerëzor të vendit, duke transferuar njohuritë dhe teknologjitë në komunitetin që ka nevojë për to (Klosi, 1997:61).

Vetë koncepti i “integritit”, siç u përmend më parë, është bazuar në idenë se tranzicioni është periudha që duhet për t’u bërë pjesë e Evropës Perëndimore dhe se procesi i zhvillimit me projektet e tij duhet ndjekur rigorozisht bazuar në programet e donatorëve të huaj dhe organizatave ndërkombëtare për të përfituar eksperiencën perëndimore. Problemi fillestar qëndron në mundësimin e krijimit të një shoqërie civile pa futur më parë në të mënyrat e të menduarit demokratik, për ta kuptuar atë pasi shoqëria civile nuk mund të ekzistojë e izoluar nga konteksti ku vepron. Pra, “modelet” e marra për t’u përmbushur gjatë procesit të zhvillimit kopjohen nga vendet e zhvilluara dhe importohen në vendet në zhvillim duke anashkaluar kontekstin apo nevojat më thelbësore të vendit në të cilin zbatohen (Sampson, 1996:123). Për shembull, pretendohet nga donatorët, sidomos Bashkimi Evropian, Programi i Zhvillimit i Kombeve të Bashkuara, Banka Botërore, Fondi Monetar Ndërkombëtar, se për një vend si Shqipëria është e mjaftueshme që të merret një ligj nga vendet e zhvilluara dhe të përkthehet për t’u vendosur në fletoren zyrtare. Rast konkret është ligji për barazi gjinore, pjesë të mëdha të së cilit janë “huazuar” nga Konventa të Kombeve të Bashkuara për t’u zbatuar në Shqipëri. Për të mundësuar zbatimin e këtij ligji duhen vlerësuar pikësisht konteksti ku aplikohet dhe të konsolidohen institucionet dhe mekanizmat e zbatimit të tij, përndryshe ai bëhet tërësisht i pavlerë, siç edhe ka ndodhur që prej vitit 2004 kur ky ligj u miratua.

Transferimi i modeleve nga perëndimi në lindje përbën një mori lëvizjesh njerëzish që trajnohen dhe trajnojnë duke përqendruar kështu njohuritë në një grup të veçantë individësh të privilegjuar. Thuhet të privilegjuar, pasi të bësh pjesë në OJF-të dhe shoqërinë civile në Shqipëri, duhet medoemos të flasësh minimalisht shumë mirë gjuhën angleze, të kesh arsimin e lartë dhe kontakte të shumta (Sampson, 1996: 136). Duke i pasur këto, automatikisht individit nuk është më pjesë e njerëzve të thjeshtë. Si pasojë, njohuritë mbi menaxhimin e projekteve, fondeve, zhvillimit organizativ mbeten brenda për brenda OJF-ve dhe nuk “derdhen” në pjesën tjetër të shoqërisë, duke izoluar kështu organizatat nga vetë përfituesit e tyre. Duke mos pasur një marrëdhënie shkëmbimi të drejtpërdrejtë me publikun, njohuritë e marra nuk transmetohen tek individët që në fund të fundit duhet t’i përdorin ato. Si pasojë, në vend që të kemi një shpërndarje uniforme të njohurive dhe praktikave, kemi disa “oaze” që funksionojnë të izoluar. Një gjë e tillë ndodh dhe për faktin që burimet financiare në dispozicion janë të kufizuara dhe OJF-të e përfshira përpiqen të mbijetojnë në botën konkurruese të projekteve.

Një pjesë e mirë e modeleve që transmetohen nuk pasqyrojnë domosdoshmërisht problematikën e brendshme dhe nevojat vendase dhe për vetë faktin që shumica e OJQ-ve, të

cilat janë të detyruara të mbijetojnë financiarisht, predispozohen të ndjekin dëshirat dhe projektet e gatshme të donatorëve, pasi mungon mbështetja financiare nga pushteti vendor (Mai, 1999:218). Me demokracinë dhe strukturat demokratike është eksperimentuar në Shqipëri, pasi mungon mjedisi i përshtatshëm shoqëror dhe ekonomik për t'i krijuar ato, duke bërë që shpesh teoritë dhe praktikët demokratike të brendësohen si “një modë për t'u kopjuar”, kur në të vërtetë duhet të kuptohet rëndësia e tyre në mjedisin politik dhe kulturor ku aplikohen (Mai, 1999:213). Si rrjedhojë, pak projekte janë të qëndrueshme në terma afatgjatë në momentin kur largohen donatorët, sepse me ta largohen fondet dhe aksesit ndaj shumë burimeve. Gjithashtu, mungesa e mbështetjes të OJF-ve nga ana e pushtetit vendor krijon hendeqe të jashtëzakonshme në mundësinë për të konkurruar për fonde dhe për të ofruar shërbime që mungojnë në qytete dhe fshatra. Si pasojë, projektet ekzistojnë sa ekzistojnë donatorët dhe e gjithë puna e kryer venitet në pak kohë kur largohet donatori. Ka pasur pak raste të shembujve konkretë pozitivë që pasqyrojnë politikët e donatorëve, ndër të cilët mund të përmendim buxhetimin me pjesëmarrje që është zbatuar deri më sot vetëm nga Bashkia e Kuçovës dhe e Elbasanit. Ky model ka mundësuar marrjen në konsideratë të problematikës vendore dhe përfshirjen e të gjitha palëve të interesuara në proces. Normalisht rezultatet kërkojnë kohë, por ky model u mundëson aktorëve të përfshirë në proces (përfshirë edhe OJF-të që ofrojnë shërbime) të pasqyrojnë interesat e tyre në terma të prekshëm dhe afatgjatë.

Nuk mund të mohojmë se ekspertiza e huaj për çështje ku ne nuk kemi përvojë është më se e domosdoshme dhe e mirëpritur, pasi vendet e zhvilluara kanë eksperiencë më të gjerë në hartimin dhe zbatimin e ligjeve, konsolidimin e institucioneve dhe përmirësimin e praktikave ekzistuese. Problemi që duhet shmangur është pikërisht kur fondet e dhëna u rikthehen sërish në mënyrë indirekte po atyre organizatave dhe donatorëve që kanë kontribuar në projektet e zhvillimit. Me parimin e “transferimit të njohurive dhe ekspertizës” apo të shumëqajturat “trajnime” janë kontraktuar me qindra “ekspertë” të huaj, që dëgjojnë për herë të parë mbi Shqipërinë vetëm një javë para se të fillojë trajnimi, dhe paguhen me shuma marramendëse për t'u folur për të dhjetën herë, p.sh. grave avokate që mbrojnë në gjyq gratë e dhunuara, se çfarë është dhuna në familje.

Për më tepër, pjesëmarrësit në trajnimet për ngritjen e kapaciteteve janë shpesh të njëjtët njerëz që përfitojnë vazhdimisht prej tyre. Si rrjedhojë, trajnimet e zhvilluara në kushtet e mungesës së njohjes së kontekstit ku veprohet dhe përsëritjes së veprimtarive të njëjta me po të njëjtët njerëz, bëjnë që të zhvlerësohet qëllimi i tyre parësor i përgatitjes së profesionistëve dhe kthehen thjesht në qëllim në vetvete si në një procedurë formale, gjë që është konstatuar nga vlerësimet e bëra nga pjesëmarrësit në fund të shumë aktiviteteve të kësaj natyre. Si përfundim, pas tri ditësh trajnimi, trajnuesi/ja merr zarfin me para dhe largohet i/e kënaqur nga Shqipëria se “ndërgjegjësoi” gratë në vendet në zhvillim, ndërsa OJF-ja që zbatoi projektin dhe donatorët që e mbështetën financiarisht atë, ndihen gjithashtu të kënaqur se kështu mund ta deklarojnë projektin të realizuar me sukses dhe për këtë të mburren para të tjerëve për efektshmërinë e projekteve të tyre. Si rezultat, shuma të mëdha parash janë shpenzuar për trajnimet e dhëna ndaj OJF-ve, duke përfshirë trajnime mbi ndërtimin e koalicioneve, lobimin, luftën kundër korrupsionit dhe qëndrueshmërisë afatgjatë, por aplikimet e tyre në procesin e zhvillimit kanë qenë të pakta (Për më shumë informacion mbi trajnimet shih: Partners Albania, 2005). Pavarësisht nga zbatueshmëria dhe efektshmëria e tyre, trajnimet vazhdojnë dhe paratë shpenzohen për të trajnuar të njëjtit njerëz, gjë që tregon se zhvillimi i qëndrueshëm i OJQ-ve deri më sot nuk është një çështje e prekshme në Shqipëri (The 2005 NGO Sustainability Index, 2006: 40-41).

Rrjedhimisht, kjo bën që strukturat që duhet të demokratizohen dhe të konsolidohen për të funksionuar në një shoqëri demokratike të dështojnë në praktikën e tyre.

Në mënyrë të justifikuar, çdo donator i huaj, qoftë organizatë ndërkombëtare apo agjenci që përfaqëson ndihmën e një shteti të caktuar, kërkon të “mburret” me projektet dhe ndihmën e dhënë gjatë procesit të zhvillimit në Shqipëri apo gjetkë. Për këtë arsye ato ruajnë me fanatizëm projektet dhe ekspertët e tyre, duke i bërë ato publike vetëm kur janë në fazë të përparuar kohore dhe kur rezultatet mund të tregohen me shifra. Si rezultat, me qindra projekte të njëjta janë mbështetur nga donatorë të ndryshëm, duke mos pasur informacion mbi njëri-tjetrin apo thjesht duke konkurruar për të qenë sa më të suksesshëm. Një nga rastet më konkrete që mund të përmendet këtu janë projektet e shumta për studime, trajnime ndërgjegjësuese dhe vlerësime nevojash mbi varfërinë, papunësinë, dhunën ndaj grave apo në familje, mbi procesin e integritetit në Bashkimin Evropian, mbi perceptimin e popullatës mbi korrupsionin, etj., që në fund të fundit ofrojnë shumë pak të dhëna statistikore reale. Normalisht që studimet janë të domosdoshme, por duhet krijuar një drejtpeshim ndërmjet punës në terren dhe asaj studimore pasi mbingarkesa e të dytës nuk sjell ndryshime të prekshme për publikun e gjerë.

Për më tepër, procedurat e përzgjedhjes së OJF-ve, të cilat zbatojnë projektet e donatorëve, janë gjithashtu të diskutueshme. Në ditët e sotme, 17 vjet më pas, ashtu sikurse në fillimet e tranzicionit, ende shihet qartë se lidhjet dhe marrëdhëniet personale dhe përputhja e karakterit ndërmjet donatorëve dhe pjesëtarëve të OJF-ve janë të fuqishme (Sampson, 1996: 138) dhe shpesh arrijnë deri aty sa të hedhin poshtë procedurën zyrtare të aplikimit për projekte. Ka pasur jo pak raste kur donatorët e kanë vetë të qartë se me cilën OJF duan të bashkëpunojnë dhe anashkalojnë rrugën institucionale për të shpërndarë informacionin mbi kriteret e përzgjedhjes së OJF-ve të tjera kur duan të ndërmarrin zbatimin e një projekti të ri. Nuk synohet të ketë një menaxhim demokratik të kundërshtimeve dhe dallimeve në këndvështrim, strategji dhe praktika mbi hartimin dhe zbatimin e projekteve, por një imponim të tyre me forcë duke shpërfillur aspektet e tjera (Mai, 1999: 214). Në çastin kur donatorët përpiqen të konsolidojnë institucionet dhe të vënë në veprim shtetin ligjor, kjo qasje informale hedh poshtë të gjitha parimet e shkruara kaq pastër në letër.

Diskutimi i mësipërm parashtrori se si donatorët kanë ndikuar gjatë procesit të zhvillimit në krijimin e një mjedisi “demokratik” ku mund të operojnë OJF-të shqiptare. Struktura të tilla të pakonsoliduara është e vështirë të ndihmojnë në procesin e demokratizimit të vendit, pasi varësia financiare e krijuar nga donatorët e huaj dhe mungesa e fondeve të pushtetit vendor të ndërthurura me problemet e hasura në transmetimin e modeleve dhe menaxhimin e fondeve, krijojnë struktura dhe praktika të paqëndrueshme. Për pasojë, “... ky model zhvillimi i shoqërisë civile sjell me vete rrezikun e rforcimit të një dinamike tashmë ekzistuese, të thjeshtëzimit dhe të idealizimit jokritik të koncepteve dhe sistemeve të mendimit, të cilët nuk mund të përvetësohen në krejt pasurinë dhe aspektet fuqizuese të tyre, nëse nuk kundërbalancohen nga një autonomi financiare dhe kulturore” (Mai, 1999:218). Vetëm OJF-të e konsoliduara mirë në strukturën dhe qëllimet e tyre dhe që mbartin interesat vendore e kanë më të lehtë të llobojnë në politikë dhe pranë institucioneve përkatëse, pasi i kanë mundësitë, mekanizmat dhe pushtetin për ta bërë një gjë të tillë, analizë të cilën e kemi shtjelluar më poshtë.

Organizimi i OJF-ve shqiptare, vendimmarrja dhe burimet njerëzore brenda tyre

Për të kuptuar nivelin e suksesit të OJF-ve në procesin e zhvillimit, është e domosdoshme të trajtohen problemet që ekzistojnë gjithashtu në menaxhimin e brendshëm të tyre. Së pari,

duhet theksuar se nëse një organizatë nuk ka demokratizim të brendshëm, atëherë është e vështirë të marrë pjesë në një proces demokratizimi në tërësi, pasi mungojnë kriteret bazë të zhvillimit: bashkëpunimi reciprok dhe i qëndrueshëm, pjesëmarrja në procesin e zhvillimit dhe vendimmarrje sikurse dhe shumë e rëndësishmja, transparencë financiare ndaj palëve të përfshira.

Për ta hapur analizën e brendshme të menaxhimit të OJF-ve, duhet filluar patjetër me transparencën financiare, çështje kjo shumë e debatueshme dhe ku nuk pa pasur shumë zhvillim vitet e fundit. Deri tani janë konstatuar interpretime të ndryshme të ligjit, sidomos aty ku vihen re mangësi në specifikimet financiare (The 2005 NGO Sustainability Index, 2006: 40-41). Sipas Ligjit Nr. 8788 datë 7.5.2001 "Për Organizatat Jo-Fitimprurëse" të legjislacionit shqiptar, OJF-ve nuk u është kërkuar të raportojnë në mënyrë të detajuar qarkullimin e parave në bazë vjetore, siç ndodh në shumë vende të botës. Pra, mungon një nga parimet kryesore demokratike, transparenca. Madje edhe procesi i auditimit bëhet vetëm nëse donatori/ët e kërkojnë një gjë të tillë. Vetëm këtë vit (2007), ka dalë për herë të parë një urdhëresë nga qeveria shqiptare, që u kërkon OJF-ve të dorëzojnë në fund të vitit një raport financiar, zbatimi i së cilës i mbetet kohës.

Ndërmjet OJF-ve gjithashtu nuk ekziston madje asnjë kod etik për të siguruar pritshmëri të njëjta në mbarëvajtjen dhe praktikat e tyre të përditshme. Në mungesë të një raportimi rigoroz krijohet gjithmonë hapësirë për abuzime financiare. Spekulumet e shumta bëhen nga publiku teksa shohin që një pjesë e drejtuesve të OJF-ve kanë disa shtëpi dhe jetojnë një jetë shumë më të shtrenjtë sesa mund t'u lejohet nga pagat e deklaruara donatorëve dhe publikut. Mungesa e transparencës nuk ndodh vetëm përkundrejt donatorëve, por edhe ndaj publikut dhe stafit. Numri i OJF-ve që botojnë raporte vjetore dhe i bëjnë të disponueshme të dhënat ndaj kujtdo nuk shkon përtej gishtave të një dore. Arrihet deri aty sa projektet e shkruara fitohen dhe zbatohen dhe vetë personeli që i kryen ato nuk ka akses ndaj buxhetit të projektit. OJF-të ndryshojnë nga strukturat e tjera politike apo të biznesit, ku kontrolli është më i rreptë dhe më i drejtpërdrejtë nga ana e elektoratit apo aksionerëve. Dhe është pikërisht mungesa e kësaj llogaridhënieje që lë hapësirë për interpretime të ndryshme. Nuk ka pasur deri tani ndonjë sondazh të perceptimit publik ndaj OJF-ve për të vërtetuar nivelin e tyre të besueshmërisë, ndoshta për vetë faktin se OJF-të kanë frikë nga rezultatet e mundshme të këtij lloji sondazhi. Përgjegjësia në llogaridhënie dhe transparenca financiare mundësojnë përmirësimin e statusit të një organizate në publik, pasi në bashkëpunim me objektivitetin në përfaqësimin e interesave të publikut legjitimojnë veprimtarinë e vetë OJF-së.

Së dyti, duhet folur për vendimmarrjen brenda për brenda OJF-ve, e cila është e ngurtë dhe jo përfshirëse (La Cava&Nanetti, 2000:39-40), pasi në shumicën e rasteve OJF-ja njihet nga figura kryesore e saj, drejtori/ësja, pasi ky/kjo i/e fundit është edhe personi që në shumicën e rasteve është më aktiv në publik dhe ngrë fondet, gjë me të cilën mund të abuzohet duke përfituar nëpërmjet përfshirjes në projekte personale (Sampson, 1996:135). Vetë ky fakt nuk përbën një organizim demokratik brenda për brenda strukturës, pasi përfaqësimi në publik nëpërmjet fytyrës së një personi është tërësisht diktatorial dhe reflekton mungesën e përfshirjes së pjesës tjetër të stafit. Madje dhe detyrat dhe aktivitetet u përcaktohen secilit anëtar të stafit me të cilin drejtori/ësja ka marrëdhënie të drejtpërdrejtë, të pandërmjetësuar. Kjo mënyrë veprimi e centralizuar ecën paralel me mbledhjet e rregullta të stafit, ku "çështjet e projektuara dhe të vendosura diku tjetër, më në fund publikohen dhe u komunikohen një grupi njerëzish që punojnë së bashku" (Mai, 1999:214). Bordet e OJF-ve që në letër operojnë në baza vullnetare nuk janë realisht aktivë në marrjen e vendimeve (Mai, 1999: 213). Në këtë aspekt, OJF-të shihen nga

publiku si biznese private dhe për nga mënyra e udhëheqjes ngjajnë shumë me partitë politike shqiptare.

Mund të thuhet se mënyra diktatoriale e vendimmarrjes është trashëgimi e periudhës komuniste dhe këto janë modelet e trashëguara. Përpos të gjitha problemeve të tjera të diskutuara më sipër, ky është një nga më thelbësorët (Qirjako&Dhimitri, 2000:155). Tranzicioni po vazhdon dhe të njëjtat kopje të shëmtuara udhëheqjeje transmetohen nga njëri brez tek tjetri, pavarësisht trajnimeve të shumta në plot vende të botës, brenda vetë shoqërisë civile që pretendohet se duhet të jetë pioniere në demokratizimin e shoqërisë. Për shembull, kur kërkon një takim pune apo fton në një të tillë një nga punonjësit e OJF-së duhet lajmëruar më parë drejtori dhe të japë miratimin e tij. Ose ku në momentin që haset mosaprovim nga anëtarët e stafit për një vendim të marrë ose aktivitet të projekteve, që zakonisht është i marrë nga drejtuesi i OJF-së, interpretohet sikur të ishte një teori e ndërlikuar konspiracioni për të kundërshtuar politikën e OJF-së. E njëjta gjë ndodh dhe në rastin kur ekzistojnë mosmarrëveshje ndërmjet OJF-ve. Strukturat demokratike krijohen dhe funksionojnë në bazë të pranimit dhe vlerësimit të tjetrit, duke përfshirë dhe diskutuar mbi ndryshimet dhe jo thjesht duke i zhvlerësuar ato kur bien ndesh me këndvështrimet e individit vendimmarrës brenda organizatës. Është e vështirë kësaj që një organizatë të mund të kërkojë zbatimin e projekteve dhe të ndihmojë në procesin e demokratizimit, nëse vetë nuk është e tillë.

Për të vazhduar më tutje, mund të përqendrohemi dhe në një aspekt teknik dhe ligjor të kontraktimit të punonjësve. Ka plot OJF, të cilat raportojnë një numër më të ulët të stafit ekzistues, për të mos paguar sigurimet shoqërore dhe shëndetësore, para që janë të paguara në buxhetin e projektit, por që “arkëtohen” dhe humbasin diku në një llogari bankare. Si mund të motivohet stafi për të investuar dhe kryer punën, nëse paguhet me para të thata në dorë pa asnjë kontratë pune dhe përfitimet e domosdoshme që kërkohen me ligj nga kodi i punës? Por duke qenë se është e vështirë të gjendet një vend pune, marrja në punë shihet si një nder i madh, ndërsa shmangia e detyrimeve ligjore, si strategji më vete për t’iu shmangur kostove dhe përfituar më shumë nga projektet. Fatkeqësisht, edhe institucionet zyrtare shtetërore, që duhet të sigurojnë zbatimin e kontratave të punës dhe pagesën e sigurimeve shoqërore, nuk ushtrojnë pushtetin e tyre dhe si pasojë nuk ekzistojnë të dhëna treguese mbi përhapjen e këtij fenomeni.

Pjesa më e madhe e OJF-ve kanë një staf mjaft të vogël dhe një bazë relativisht të konsiderueshme vullnetarësh. Kjo do të thotë që në strukturën organizative të OJF-së pjesa më e madhe e stafit është në nivel koordinatori apo asistenti dhe më pas është financieri dhe drejtori. Është pothuajse e pamundur të lëvizësh në rendin hierarkik (përveçse kur lëviz nga vullnetar në asistent dhe koordinator) për të ecur përpara në karrierë, pasi nuk ofrohen shumë mundësi. Si rrjedhojë, stafi i nivelit të ulët qarkullon shpesh ndërsa njerëzit e pozicionit më të lartë hierarkik qëndrojnë në OJF për vite e vite me radhë, duke gëzuar privilegjet që ofrohen nga vendet e tilla të punës. Normalisht, specializimi që këta njerëz mbartin në shkrimin e projekt-propozimeve, raporteve dhe krijimin e marrëdhënieve të bashkëpunimit, kërkon kohë për t’u përfituar, por lëvizja e tyre gjithashtu mund të mundësojë transferimin e njohurive në sektorë të tjerë të tregut. Si pasojë, është e vështirë të qarkullojnë ide dhe mënyra të reja të të bërit të gjërave, pasi marrja e vendimeve mbetet sërish tek të njëjtët njerëz.

Në shumicën e OJF-ve, sidomos ato të grave, mungojnë drejtuesi/et e reja dhe kjo gjë është analizuar si pasojë e dëshirës për t’u aktivizuar dhe mungesë promovimi nga ana e drejtuesëve aktuale të OJF-ve të grave për të përfshirë më shumë të reja (Qirjako & Dhimitri, 2000: 155). Apatia shoqërore zë përqindjen e saj, por në anën tjetër përfshirja në shoqërinë civile është mjaft e vështirë për vajzat dhe djemtë e rinj që janë të interesuar. Plot studentë trokasin në

dyert e OJF-ve për të kërkuar punë vullnetare vetëm e vetëm për t'u kthyer mbrapsht nga erdhën. Bashkërendimi i vullnetarëve kërkon një person më vete dhe me numrin e kufizuar të stafit të OJF-ve kjo gjë bëhet e vështirë. Nga ana tjetër, edhe ata të rinj e të reja të interesuar për t'u aktivizuar e humbasin motivimin dhe largohen. Si pasojë, mungesa e promovimit nëpërmjet aktivizimit si vullnetarë/e apo shtytjes për të ngjitur shkallët e karrierës shpie në mungesën e dëshirës për t'u aktivizuar. Pra, rrethi i mbyllur fillon sërish aty ku u la më sipër.

Bashkëpunimi ndërmjet OJF-ve

Mungesa e një rrjeti të konsoliduar të OJF-ve është gjëja e parë që bie në sy, pavarësisht se procesi i zhvillimit dhe demokratizimit në një shoqëri të hapur duhet të mbështetet në lirinë, shkëmbimin e informacionit dhe debatit ndërmjet palëve të përfshira. Bashkëpunime afatshkurtra dhe sporadike shihen shpesh në OJF-të e grave, të fëmijëve, të drejtave të njeriut apo ato që merren me migracionin, sidomos kur kjo është kërkesë e donatorëve. Ka pasur disa bashkëpunime të OJF-ve, sidomos në vitet e fundit, si në vitin 2005, për të luftuar korrupsionin e vënë re gjatë monitorimit të zgjedhjeve parlamentare (The 2005 NGO Sustainability Index, 2006: 42-43). Megjithatë, problemi që ekziston është se bashkëpunimet ndërmjet OJF-ve bëhen në bazë të kontakteve personale, ndërsa me donatorët si nevojë e shkëmbimit të informacionit (Regional Environmental Center, 3 gusht 2007). Një pjesë e mirë e stafit të OJF-ve kanë stabilizuar njëfarë monopoli në treg dhe është krijuar një rreth i mbyllur, tek i cili mund të futesh dhe të ecësh më tutje në shumicën e rasteve nëpërmjet kontakteve personale, të cilat përcaktohen në bazë të miratimeve dhe rrahjes së shpatullave të njëri-tjetrit.

Nuk kanë munguar rastet kur vetë përfaqësuesit e OJF-ve kanë akuzuar njëri-tjetrin për abuzim fondesh dhe mashtrime si një mënyrë për të tërhequr donatorët drejt vetes dhe për të fituar projektet (Sampson, 1996: 137), sidomos vitet e fundit, duke qenë se fondet janë kufizuar, pasi një pjesë e mirë e donatorëve janë duke u larguar nga Shqipëria. Për rrjedhojë, OJF-të janë gjithmonë e më të ndjeshme ndaj bërtylave që i vënë njëra-tjetrës, për të përfituar projektet që do t'u sigurojnë “qëndrueshmërinë” edhe për 2-3 vjet të tjerë. Shembull konkret është pikërisht Lëvizja e Gruas, ku ka munguar vizioni dhe aftësia për t'u përqendruar në gjetjen e një qasjeje efikase për të lobuar në strukturat përkatëse për përmirësimin e gjendjes së grave shqiptare. OJF-të e grave nuk kanë ditur të organizohen në mënyrë strategjike dhe mungesa e bashkërendimit dhe dëshirës për të bashkëpunuar ka çuar dëm përpjekjet dhe rezultatet e arritura në krahasim me energjitë dhe paratë e harxhuara (Ekonomi et al, 2006: 39).

Në pjesën më të madhe të kohës mungon shpërndarja e informacionit që qarkullon ndërmjet tyre lidhur me projektet që zbatohen apo me problemet që hasen, mungon bashkëpunimi dhe korrektesa e vënë re qartë që në ardhjen me vonesë apo thjesht mungesën në takime konsultimi dhe grupe pune. Një marrëdhënie e tillë izoluese dhe përjashtuese nuk ka se si të çojë në krijimin e një atmosfere bashkëpunimi frytdhënëse dhe, si rrjedhojë, nuk ndikon pozitivisht në procesin e zhvillimit. Strukturat ekzistuese përveç se duhet të konsolidohen në mënyrë që të jenë efikase, duhet gjithashtu që të shkëmbejnë informacion dhe praktika me njëra-tjetrën, për të shërbyer si mekanizma mbështetëse në procesin e demokratizimit.

OJF-të dhe qeveria

Shumë pak mund të thuhet mbi bashkëpunimin ndërmjet OJF-ve dhe qeverive të periudhës së tranzicionit në Shqipëri. Deri më sot ka pasur raste tepër të pakta që qeveria të ketë mbështetur financiarisht veprimtaritë e OJF-ve. Por tani ka disa raste kur anëtarë dhe udhëheqës të shoqërisë civile janë bërë pjesë e institucioneve politike zyrtare dhe kanë vazhduar të aplikojnë për fonde nga donatorët e huaj për OJF-të që vazhdojnë të drejtohen prej tyre. Nuk ekziston një marrëdhënie e mirëfilltë bashkëpunimi ndërmjet palëve dhe OJF-të nuk shihen seriozisht nga pjesa më e madhe e administratës shqiptare. Çuditërisht kjo, pasi OJF-të në Shqipëri kanë ofruar dhe vazhdojnë të ofrojnë shërbime shumë herë më cilësore sesa institucionet shtetërore që ofrojnë shërbime shoqërore të amortizuara (La Cava&Nanetti, 2000:39). Madje në konferenca dhe grupe pune shihet njëfarë marrëdhënieje e prerë ndërmjet përfaqësuesve të qeverisë dhe stafit të OJF-ve, e cila shkon deri aty sa përfaqësuesit e qeverisë të diktojnë termat e tyre dhe të punësojnë njerëzit që duan për zbatimin e projekteve të OJF-së (Sampson, 1996: 135).

Shumë pak OJF janë shprehur haptas publikisht mbi qëndrimin e tyre ndaj zbatimit të planeve të qeverisë. Rrallëherë gjërat kanë shkuar përtej artikujve në gazetë dhe protestave me numër të kufizuar njerëzish. Kjo, pasi lidhja apo asociimi me njërin apo tjetrin kah politik zhvlerëson diskutimin dhe çështjen në fjalë (Mai, 1999:216). Nuk ka qenë e rrallë kur në momentin që një OJF e caktuar ka vënë në pah mangësitë e planit të zbatimit të qeverisë, ajo është etiketuar si përkrahëse e opozitës apo anasjelltas. Madje, OJF-të e grave kanë vite që duan të bashkëpunojnë për të lobuar për të rritur numrin e grave kandidatë gjatë zgjedhjeve, por mbështetja e tyre mund të interpretohet si mbështetje ndaj partive përkatëse ku kandidatet bëjnë pjesë dhe asnjë iniciativë nuk është ndërmarrë. Ose kur 2-3 OJF-të e vetme që organizojnë protesta modeste dalin për të kritikuar cilësinë e deputetëve në Parlament, etiketohen menjëherë si mbështetës të partisë në pushtet apo të opozitës, pavarësisht se objektiviteti i tyre politik është kriter, qoftë edhe formal, përzgjedhës për donatorët e huaj. Si rrjedhim, kjo është kthyer në një nga mënyrat më efikase se si politika zyrtare mban nën kontroll shoqërinë civile, duke i paraprirë presionit që ajo mund të ushtrojë ndaj qeverisë.

Pra, OJF-të në Shqipëri nuk kanë pasur ndonjë ndikim të madh (madje nuk kanë formuar asnjë grup domethënës për të ushtruar presion) në procesin e politikëbërjes (The 2005 NGO Sustainability Index, 2006: 42) dhe si rrjedhojë nuk janë vështruar si pengesë për axhendën e qeverisë. Nuk duhet lënë pa përmendur se vitet e fundit qeveria ka bërë disa tentativa të hartojë strategji dhe plane veprimi duke përfshirë përfaqësues të shoqërisë civile. Shembuj konkretë janë strategjitë e shumta individuale që përfshihen tek Strategjia Kombëtare për Zhvillim dhe Integritet. Dhjetëra takime janë bërë me aktorë të shoqërisë civile për t'i "përfshirë" ato në procesin e hartimit të këtyre strategjive dhe planeve veprimi. Megjithatë, procesi i takimeve është kthyer thjesht në një formalitet që duhet kryer, pasi duhen justifikuar fondet e marra, ndërsa zbatimi i strategjive mbetet akoma për t'u parë.

Mënyra më e qartë e përfshirjes së anëtarëve të OJF-ve në politikë ka qenë në vitin 2005, para dhe pas zgjedhjeve elektorale, ku parti të ndryshme, sikurse dhe qeveria, tërhoqën brenda vetes individë nga shoqëria civile. Këta individë u përdorën jo vetëm për aftësitë e tyre, por dhe për faktin se imazhi i tyre ishte i papërllyer në krahasim me figurat ekzistuese politike. Meqë partia opozitare në atë kohë kishte humbur 2 raunde zgjedhjesh qendrore dhe lokale, kishte nevojë për një imazh të ri dhe strategji të reja për platformën e saj elektorale. Përfshirja e anëtarëve të shoqërisë civile nënkuptoi krijimin e një imazhi të ri, pozitiv, në sy të elektoratit për të kundërshtuar kështu imazhin e mbyllur dhe autoritativ të krijuar për Partinë Demokratike, por

edhe partitë e tjera që u përfshinë në garën politike. E njëjta strategji po ndiqet tani nga Partia Socialiste, ndërsa përgatitet për garën elektorale të radhës. Kjo gjë mundësoi në atë kohë dhe vazhdon të mundësojë përveç joshjes së elektoratit edhe mbështetjen e donatorëve dhe përfaqësive diplomatike, të cilat nxisin dhe mbështesin demokratizimin e vendit.

Për më tepër, këto dy vitet e fundit, të përballur me dukurinë e përsëritjes nga fillimi të së njëjtës iniciativë, organizata dhe institucione të huaja kanë parë të përshtatshme të kanalizojnë fondet e tyre nëpërmjet qeverisë shqiptare për të mirëmenaxhuar dhe zhvilluar konceptin e qëndrueshmërisë së shoqërisë civile. Me fjalë të tjera, më në fund u pa e arsyeshme që, nëse fondet do të menaxhoheshin nga një agjent i përbashkët që ka nën kontroll mekanizmat e vendimmarrjes, zbatimit dhe kontrollit të zbatueshmërisë, fondet e dhuruara do të shfrytëzoheshin më mirë dhe rezultatet do të ishin më të kënaqshme për zyrat qendrore të donatorëve. Ky veprim tingëllon në plan të parë i arsyeshëm, duke qenë se synon shmangien e përsëritjes së projekteve nga aktorë të ndryshëm. Mirëpo bazuar në funksionimin aktual të administratës shqiptare, kjo strategji ka vështirësitë e saj për t'u zbatuar, për të mos përmendur faktin se kjo i jep qeverisë një pushtet të madh në shpërndarjen e fondeve për shoqërinë civile dhe reflekton rrezikun e monopolizimit të këtyre fondeve nga organizata e shoqata që kënaqin qeverinë dhe interesat e saj, përkundrajt atyre që e kritikojnë apo i bëjnë asaj presion. Gjithsesi, këto argumente krijojnë një hapësirë të re diskutimi, që nuk është qëllimi i kësaj eseje, por që pasqyrojnë marrëdhënien OJF-Qeveri, e cila mund të thuhet se nuk ka rezultuar të jetë pozitive dhe frytdhënëse në procesin e zhvillimit.

OJF-të dhe publiku

Vendet e Evropës Lindore gjatë sistemit komunist nuk kanë pasur kurrë një shoqëri civile, brenda të cilës individë dhe grupe do të mund të organizoheshin pavarësisht nga shteti për të arritur qëllime të caktuara. Si rrjedhojë, krijimi i shoqërisë civile dhe veçanërisht OJF-ve është konceptuar nga donatorët e huaj si një hallkë lidhëse me kulturën politike demokratike (Wedel në Mai, 1999: 208). Është e domosdoshme të analizojmë dhe raportin ndërmjet OJF-ve dhe përfituesve të shërbimeve të tyre, që është publiku, pasi këtu shihet në mënyrë të drejtpërdrejtë dhe suksesi i tyre dhe i procesit të “demokratizimit” dhe zhvillimit. Shumica e OJF-ve nuk kanë stabilizuar një marrëdhënie të drejtpërdrejtë me publikun (La Cava&Nanetti, 2000:39), pasi janë në konkurrencë të vazhdueshme për fonde me njëra-tjetrën dhe zakonisht ndjekin dëshirat dhe planet e donatorëve që nuk përkojnë domosdoshmërisht me nevojat aktuale. Normalisht, pavarësia që kanë OJF-të nga bota e biznesit dhe politika i kategorizon ato në një nivel tjetër autoriteti profesional dhe moral, duke krijuar në mendjen e njerëzve imazhe të papërllyera që monitorojnë dhe përfaqësojnë interesat e publikut ose grupeve të caktuara shoqërore. Shoqëria civile e organizuar në OJF, duhet të bashkëpunojë me publikun për të nxitur pjesëmarrjen në diskutim të interesave të qytetarëve, pasi kjo legjitimon edhe veprimtarinë e vetë OJF-ve dhe të procesit të demokratizimit, synim për të cilin ato janë krijuar. Si rrjedhojë, prej tyre pritet më tepër pavarësi mbi çështje të rëndësishme të interesit publik.

Teksa demokratizimi i shoqërisë civile në Shqipëri nënkuptoi se duheshin krijuar një numër i pafund OJF-sh, u la mënjanë në fillim të procesit të zhvillimit fakti që përveç sasisë duhet folur edhe për cilësinë. Tashmë një pjesë e mirë e OJF-ve të krijuara pas vitit 1990 janë zhdukur dhe nuk janë funksionale përveçse në ndonjë bazë të dhënash të paaksesueshme nga publiku. Gjatë kësaj periudhe OJF-të kanë krijuar diskursin e tyre të veçantë (Sampson, 1996:

124) dhe operojnë në një sferë tjetër influence që nuk është e lidhur domosdoshmërisht me qeverinë apo publikun në rastin shqiptar.

Izolimi i përfituesve ka çuar në mungesën e suksesit të projekteve të zbatuara. Shumica e trajnimeve dhe veprimeve të ndërmarra janë kryer në Tiranë apo qytetet e mëdha, duke lënë mënjanë periferinë, në veçanti zonat fshatare dhe OJF-të e ngritura aty, stafi i të cilave, duke qenë larg qendrës, nuk zotëron të njëjtat kualifikime dhe nuk ka të njëjtin nivel aksesit ndaj burimeve dhe donatorëve. Mungojnë projektet me bazë të gjerë të zbatuara në terren sikurse dhe pjesëmarrja e përfituesve në hartimin e tyre (La Cava&Nanetti, 2000:39-40), ndërsa nuk numërohen projektet që kanë si qëllim studime apo “vlerësime nevojash” pa ndonjë të dhënë statistikore dhe që përsërisin ato që tashmë ekzistojnë dhe janë kryer nga OJF të tjera. Shpërbërja e strukturave bazë të organizimit në zonat fshatare ka çuar në një boshllëk organizativ dhe në një mungesë hapësire për të diskutuar problemet e njerëzve në këto zona dhe si rrjedhojë janë të pakta organizatat me bazë të gjerë (grassroot), të cilave u rrihet larg pasi shihen si “trashëgimi komuniste”, që për kontekstin shqiptar ka konotacion negativ.

Për më tepër, terminologjia e përdorur në këto trajnime bazohet në pretendimin se të gjithë e dinë se çfarë është x apo y term në anglisht mbi fushën dhe se teknologjia e përdorur në trajnime në Tiranë dhe p.sh. në një fshat të Kukësit është po e njëjta. P.sh. në shumë zona fshatare ku janë zhvilluar më pak trajnime (në krahasim me zonat urbane) për të ndërgjegjësuar popullsinë mbi problemet gjinore, është e pamundur që gratë dhe vajzat që janë analfabete të kuptojnë termin “gender” të shqiptuar “xhender”, që në shqip përkthehet në përkatësi gjinore (Çuli, 2000:11). Mungesa e përshtatjes së moduleve të trajnimeve ka sjellë një mungesë të interesit të përfituesve. Një gjë e tillë sjell mangësi në informimin mbi qëllimet e projekteve të OJF-ve, mungesë kontributi financiar nga pushteti vendor, mungesë të mbështetjes së komunitetit për arritjen e synimeve, sikurse dhe mungesë përfshirjeje dhe pjesëmarrjeje. Të gjitha këto çojnë në mangësi të thella në rezultate dhe në indiferencën e njerëzve, duke sjellë kështu dështimin në misionin e tyre të përbashkët, që është demokratizimi i vendit dhe brumosja i vlerave dhe sjelljeve demokratike.

Si rrjedhim, publiku është i pranishëm në punën e OJF-ve në formën e një target-grupi dhe ashtu si çdo shënjestër mbahet në distancë, duke u pasqyruar më shumë si shifër dhe prani në fotografitë që dëshmojnë realizimin konkret dhe jo në letër të aktiviteteve, sesa pjesëmarrës aktivë në procesin e zhvillimit. Ky qëndrim garanton vazhdueshmërinë e projekteve për hir të nevojës së vazhdueshme për “ndërtimin e kapaciteteve” dhe “qëndrueshmërisë” për grupe të ndryshme të shoqërisë shqiptare.

Përfundime

Ndikimi i ndërkombëtarëve nëpërmjet OJF-ve në Shqipëri ka pasur karakteristika dhe është ndikuar nga faktorë të shumtë. Mangësitë e ndeshura në politikën e zhvillimit dhe të modeleve të transmetuara janë problemet e para që hasen në zbatimin e projekteve. Për më tepër, menaxhimi i fondeve të projekteve ka pasur mjaft probleme teksa donatorët të shumtë nuk i kanë bashkërenduar veprimtaritë dhe paratë e tyre për të arritur objektiva të caktuara që përkojnë me nevojat e vendit. Projektet që kopjohen dhe importohen në vendet në zhvillim nuk kanë qenë të suksesshme në kontekstin shqiptar, ku nuk ekziston një kulturë politike dhe shoqërore demokratike dhe ku shoqëria civile nuk ka struktura të konsoliduara që janë produkt i vlerave dhe sjelljes demokratike. “Këto përfaqësime të thjeshtëzuara, nëpërmjet të cilave shumë popuj të

botës janë ndeshur dhe po ndeshen me Perëndimin, në kuadrin e superioritetit ekonomik, teknologjik dhe kulturor, u korrespondojnë disa programeve të politizuara, të parapërgatitura dhe të gatshme për të zbatuar “zhvillimin”, implementimi i të cilave nuk ka përfunduar gjithmonë me futjen e një rendi të vërtetë demokratik në të gjithë botën (Mai, 1999:219).

Gjithsesi, nuk është e justifikueshme të “fajësohen” vetëm donatorët dhe organizatat e huaja për mangësitë në politikat e zhvillimit dhe mungesën e vizionit të qartë gjatë procesit të krijimit dhe funksionimit të OJF-ve në Shqipëri, pasi ato janë influencuar dhe nga faktorë të tjerë. Pavarësisht se ka pasur mjaft probleme në menaxhimin e fondeve dhe përputhshmërinë e modeleve të transmetuara me realitetin ekzistues, nuk duhen mënjanuar përgjegjësitë e vetë OJF-ve për gjendjen e sotme të shoqërisë civile. Transparenca financiare dhe vendimmarrja brenda OJF-ve mbeten probleme thelbësore të demokratizimit të brendshëm të tyre. Mungesa e strukturimit demokratik brenda organizatës ka çuar në zhvillimin e një sistemi autokratik të marrjes së vendimeve dhe të komunikimit, duke mos lënë hapësirë për diskutime dhe ide të reja. Gjithashtu, nuk duhen anashkaluar marrëdhëniet e varfra të krijuara ndërmjet vetë OJF-ve, me qeverinë, sikurse dhe me përfituesit e tyre, marrëdhënie që nuk lënë hapësira për diskutime ku palët të shihen dhe trajtohen si të barabartë apo të pasqyrojnë bashkëpunim dhe përfitim të ndërsjelltë. OJF-të shqiptare kanë funksionuar në një sferë veprimi të distancuar nga pjesa tjetër e shoqërisë dhe institucioneve, duke shërbyer si mekanizma të disa grupeve të privileguara, duke përjashtuar raste të veçanta, për të përfituar individualisht nëpërmjet projekteve të donatorëve perëndimorë. Të gjithë këta faktorë kanë sjellë si pasojë mangësi të thella në rezultatet e projekteve të zhvillimit dhe në procesin e demokratizimit të vendit.

BIBLIOGRAFIA

Clunies-Ross, A. & Sudar, P. ed. 1998. *Albania's Economy in Transition and Turmoil 1990-1997*, U.K.: The Book Company.

Çuli, D. 2000. *Ese për Gruan Shqiptare*, Tiranë: ILAR.

Democracy and Governance in Albania Program, Training Outcome Report October 2004-September 2005. 2005. *Partners Albania*,
<http://www.partners-intl.org/centers/DGA%20Training%20Outcome%20Report%2012-05.pdf> [Parë për herë të fundit më 3 gusht 2007].

Does the New draft Legislation Means an End for NGO Independence in Albania?. 9 January 2007, *One World South East Europe*,
<http://see.oneworld.net/article/view/144704/1/> [Parë për herë të fundit më 3 gusht 2007].

Ekonomi, M. et al. 2006. *Përfaqësimi dhe Demokracia në Shqipëri, një perspektivë gjinore*, Aleanca Gjinore për Zhvillim, Tiranë: Pegi.

Introduction to Albania. *Regional Environmental Center in Albania*,
<http://www.rec.org/REC/Publications/NGODirIntros/Albania.html> [Parë për herë të fundit më 3 gusht 2007].

- Klosi, A. 1997. *Shqipëria ç'mund të jetë*, Botimet Përpyjekja, Munich: Tachidromos.
- La Cava, G. & Nanetti, R. 2000. *Albania: Filling the Vulnerability Gap*, World Bank Technical Paper no. 460: Washington D.C.
http://books.google.com/books?pg=PA39&lpg=PA39&dq=ngos+in+albania&sig=rgk8Du5Z0dD_xhCJs9v5Vn-TWpA&id=5k09CsJh8XAC&ots=7teVShVy28#PPA9,M1
 [Parë për herë të fundit më 3 gusht 2007].
- Mai, N. 1999. "OJQ-të e Rinisë në Shqipëri...", *Përpyjekja*, Tiranë, nr. 15-16, fq. 206-219.
- Marschall, M. 29 tetor – 1 nëntor 2002. *Legjitimiteti dhe Efektiviteti: Organizatat e Shoqërisë Civile në Qeverisjen e Mirë*, Forumi për Strategjitë e Varfërisë.
- Qirjaku, S. & Dhimitri, R. 2000. *Shoqëria Civile dhe Lëvizja Asociative e Lirë e Grave*, në përmbledhjen "Studim mbi Kontributin e Shkruar të Lëvizjes së Gruas në Shqipëri", Qendra e Gruas, Tiranë: D.I.J.A., 132-161.
- Sampson, S. (Hann, C. & Dunn, E. ed.) 1996. *Civil Society: Challenging Western Models*, London: Routledge, 121-142.
- Stiglitz, J. 2003. "Premtimi i Institucioneve Globale", *Përpyjekja*, verë 2003, nr. 17, Tiranë.
- Survey of Tax Laws Affecting NGOs in Central and Eastern Europe. *International Center for Not-for-Profit Law*,
http://www.icnl.org/journal/vol3iss3/cr_cee.htm [Parë për herë të fundit më 3 gusht 2007].
- The 2006 NGO Sustainability Index for Central and Eastern Europe and Eurasia. 2007. *United States Agency for International Development*.
http://www.usaid.gov/locations/europe_eurasia/dem_gov/ngoindex/2006/albania.pdf
 [parë për herë të fundit më 3 gusht 2007].
- The 2005 NGO Sustainability Index for Central and Eastern Europe and Eurasia. 2006. *United States Agency for International Development*.
- The 2000 NGO Sustainability Index for Central and Eastern Europe and Eurasia. 2000. *United States Agency for International Development*,
http://www.usaid.gov/locations/europe_eurasia/dem_gov/ngoindex/2002/albania.pdf
 [Parë për herë të fundit më 3 gusht 2007].